

А.В. ДЕМИЧЕВА

У ЦЕНТРИ УВАГИ НАУКОВЦІВ – СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ

Демичева Алла Валеріївна – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

25 квітня 2013 р. на базі факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара відбулася міжнародна наукова відеоконференція «Студентська молодь в умовах глобалізації». Дана тема є продовженням плідної багаторічної роботи кафедри соціології щодо дослідження студентської молоді як особливої прогресивної, інтелектуальної групи, яка традиційно вважається основним соціальним ресурсом держави.

На конференції були обговорені доповіді з широкого кола проблем, зокрема: глобалізація освіти і Болонський процес та національні особливості їх прояву; соціологічна освіта і соціологічні дослідження студентської молоді в університеті; інноваційний потенціал студентської молоді та проблеми студентського самоврядування; культурно-освітні виміри сучасного студентства; якість життя студентської молоді.

Основне обговорення відбулося через серію online включень з провідними українськими та закордонними вищими навчальними закладами, а саме: з Російським державним гуманітарним університетом та Шадринським державним педагогічним інститутом (Російська Федерація), Варшавським університетом та Люблінським Католицьким університетом Іоанна Павла II (Польща), Національним університетом «Юридична академія України» імені Ярослава Мудрого та Таврійським національним університетом імені В.І. Вернадського (Україна).

Всього у роботі конференції взяли участь 177 учасників, які представляли 33 міста із 7 країн світу, а саме: України, Російської Федерації, Польщі, США, Грузії, Франції та Казахстану. Серед учасників конференції налічувалося 26 докторів наук, 47 кандидатів наук, 24 аспірантів та докторантів та, що найбільш приємно відзначити, 34 студенти.

З привітальними доповідями виступили заступник начальника міського управління освіти і науки Дніпропетровської міської ради Горячев В.Г., представник Почесного Президента Всеукраїнської благодійної організації «Волонтерське об'єднання «Крила» Дзензерський Д.В., декан соціологічного факультету Російського державного гуманітарного університету, чл.-кор. РАН, д. філос. наук, головний редактор журналу «Соціологічні дослідження» Тощенко Ж.Т., декан факультету суспільних наук і міжнародних відносин ДНУ ім. Олеся Гончара, проф., д. філос. наук Токовенко О.С.

Зупинимось коротко на основних напрямках, що були представлені у доповідях конференції. Перший напрямок, який тематично об'єднав значну кількість виступів, був присвячений дослідженню ціннісних орієнтацій студентської молоді. Відзначимо виступи д.філос.н., проф., член

на-кореспондента РАН, головного редактора журналу «Социологические исследования», декана соціологічного факультету Російського державного гуманітарного університету Тощенко Ж.Т. «Цінності сучасної студентської молоді в Росії (опит соціологічного аналізу)». Головний висновок, зроблений академіком Ж.Т. Тощенко полягав у тому, що загальною характеристикою ціннісних орієнтацій сучасних студентів є їх соціокультурно-травматичний характер, який виявляється в глибокому розриві між намірами, бажаннями студентської молоді і реальними життєвими практиками. Це стосується ціннісних орієнтацій на трьох рівнях: соціально-біологічні (родина, здоров'я, друзі); матеріально-економічні (кар'єра, гроші, робота); цінності інституціонального життєвого середовища (влада, віра, ставлення до Батьківщини). Наприклад, цінність здоров'я займає чи не найперше місце в системі ціннісних орієнтацій молоді, але при цьому 70% молоді палють, більше 50% вживають спиртні напої, значна кількість російської молоді вживає наркотики. Цінності третьої групи (свобода, патріотизм, віра) взагалі не можна назвати сформованими у сучасних студентів. Щодо причин окресленої ситуації, то доповідач наголосив на впливі як макро- (ті, що залежать від держави), мезо- (обумовлені соціальними характеристиками студентства), та мікрочинників (особистісні причини). Академік розкритикував Російську державну молодіжну програму як таку, що не вирішує стратегічних питань, пов'язаних з молоддю.

Співзвучно за змістом пролунав виступ М.П. Требіна, д.філос.н., проф., завідувача кафедри соціології та політології Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» «Соціологічні дослідження студентської молоді в Національному університеті «Юридична академія України» ім. Ярослава Мудрого», в якому доповідач розповів про ряд соціологічних досліджень, які проводить кафедра соціології та політології Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого» за різними напрямками, в тому числі і щодо з'ясування ціннісних орієнтацій студентів університету (грудень 2010 р.), в якому взяли участь 267 студентів денної форми навчання всіх інститутів і факультетів. Серед 13 термінальних цінностей найбільш значущими цінністю для студентів, що навчаються в даному ВНЗ, є цінності власного здоров'я (68,8%), «щасливе родинне життя» (42,97%), «матеріально забезпечене життя» (29,66%), «добрі та вірні друзі» (28,9%), «професіоналізм» (25,1%), «любов» (24,71%), «освіта» (22,47%), «свобода» (20,53%), цікава робота (15,97%) «патріотизм» (6,84%). При цьому, за даними дослідження 2012 р., 83,4% опитаних свої

подальші життєві плани пов'язують із здобутою в університеті спеціальністю. Серед решти студентів тільки трохи більше 2% впевнено визначили, що юриспруденція в майбутньому їх не цікавить, а 14,5% респондентів ускладнилися з відповіддю.

Виступ Лобанової А.С., д.соціол.н., професора Педагогічного інституту Криворізького національного університету «Інтенції студентської молоді Криворіжжя: емпірична інтерпретація» продовжив проблематику ціннісних орієнтацій студентської молоді, але вже на прикладі студентів ВНЗ м. Кривий Ріг. Доповідачка представила результати опитування студентської молоді криворізьких вищих навчальних закладів (вересень 2012 р.; вибірка 600 студентів), за результатами якого стратегічними інтенціями, які відображають основні життєві цінності, у криворізьких студентів виступають наміри у майбутньому мати добре здоров'я (72%); міцну щасливу сім'ю (69%); близьких друзів та спілкуватися з ними (68,4%) й бути економічно незалежними (67,6%). При цьому Лобанова А.С. зазначила, що майже 45% юнаків та 23,7% дівчат дали негативну відповідь на запитання «Чи приваблює Вас та професія, яку Ви здобуваєте в університеті (інституті)?». Тобто, зробила висновок професор, у певної частини студентів сформованими є інтенції скоріше на вищу освіту в цілому, ніж на обрану майбутню професію.

Іншим напрямком доповідей було обговорення проблем особистої мобільності як викладачів, так і студентів вищих навчальних закладів. Так, у виступі Овакимян О.С., к.соціол.н., доцент Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» «Академическая мобильность студенческой молодежи как культурно-образовательная практика современности», було підкреслено, що академічна мобільність є можливістю для студентів самостійно формувати власну освітню траєкторію. Це, в свою чергу, відкриває для студента нові можливості та розвиває в ньому такі якості, як здібність порівнювати і аналізувати, здібність до міжкультурної комунікації, розглядати свою країну у крос-культурному ракурсі. Д.і.н., проф., завідувач кафедри соціології Дніпродержинського державного технічного університету Богомаз К.Ю. у своєму виступі «Міжнародна академічна мобільність студентів: українські реалії» відзначив, що більшість і науковців, і політиків, і громадських діячів схильні вбачати ряд проблем міжнародної академічної мобільності в Україні. Це, в першу чергу, неконтрольованість з боку держави повернення на батьківщину студентів та вчених, які пройшли навчання за кордоном, відсутність фінансової і правової підтримки міжнародної академічної мобільності з боку держави, відсутність системної інформації з питань можливої участі вітчизняної молоді в програмах міжнародної академічної мобільності; інертність української академічної спільності, викладачів і науковців особливо в центральних та східних регіонах; фінансова неготовність України приймати у себе викладачів інших країн, відсутність якісних гуртожитків, сучасних засобів зв'язку та недостатній рівень володіння іноземними мовами, який можуть продемон-

струвати і викладачі, і студенти України.

Власним досвідом та наголошенням на важливій ролі академічної мобільності поділився у виступі Дж. Ліндсі, доктор філософії, завідувач кафедри політичних наук Сент-Клаудського університету (США) «Академічна мобільність: американський досвід».

Досить широко був представлений ще один ракурс означеної в конференції проблематики – освіта в сучасному глобалізованому світі, її роль, завдання, якість. Розпочав його Юрченко С.В., д.політ.н., проф., завідувач кафедри політичних наук та міжнародних відносин Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського доповіддю «Глобальные тенденции и их влияние на развитие науки и образования», головною ідеєю якої стало ствердження про те, що якщо Україна хоче бути конкурентоспроможною в світі, вона повинна враховувати глобальні тенденції в тому разі і в організації освітнього простору.

Продовжив цю думку д.політ.н., проф., завідувач кафедри міжнародних відносин ДНУ ім. О. Гончара Шепелєв М.А. у виступі «Роль університетів у забезпеченні національної конкурентоспроможності в умовах глобалізації», підкресливши провідну роль ВНЗ у підготовці професіоналів, які зможуть на рівних конкурувати в сучасному глобалізованому світі.

Відзначимо також виступ Шевцова С.В., д.філос.н., проф., завідувача кафедри філософії ДНУ ім. О. Гончара «Феномен «толерантності» у сучасній освіті», лейтмотивом якого стала думка про те, що толерантність є підґрунтям сучасної освіти, її слід вивчати як студентам, так і викладачам, оскільки саме поважане, толерантне ставлення один до одного сприятиме розвитку вищої освіти.

Д.соціол.н., проф. соціологічного факультету Російського державного гуманітарного університету Цветкова Г.А. у своїй доповіді «Образование как фактор качества трудового потенциала» відзначила певні проблеми системи російської вищої освіти, які, вважаємо, характерні і для українського освітнього простору, а саме: те, що вища освіта стала масовою, випуск спеціалістів з дипломом ВНЗ не виправдано збільшений, значна частина працівників має надвисоку кваліфікацію для виконання роботи, відсутня координація у питаннях попиту та пропозиції на ринку праці, існують проблеми з працевлаштуванням випускників, неоднозначне сприйняття роботодавцями випускників нових спеціальностей. Отже, система освіти в сучасних умовах виконує особливу соціальну функцію – поглинання робочої сили в особі молоді. При цьому недоліки в галузі освіти в значній мірі відбиваються на стані справ в економіці. Головна проблема російської освіти, на думку Г. Цветкової, це розрив між кількістю та якістю.

Д.і.н., проф., завідувач кафедри документо- та інформаційної діяльності Національної металургійної академії України (м. Дніпропетровськ) Михайлюк О.В. у своїй доповіді «Особенности формирования информационной культуры украинского студенчества» відзначив

роль інформаційної культури людини в умовах сьогодення та зробив висновок про досить низький її рівень сучасних студентів.

Проблематика Болонського процесу та реформування освіти на цих засадах знайшла відображення у багатьох виступах учасників конференції. Кіт Я.І., доктор філософії, в.о. директора Інституту релігії і суспільства Українського Католицького університету (Польща), Богдан А.О., докторантка Люблінського Католицького університету Іоанна Павла II (Польща) у виступі «Врахування глобалізації та Болонського процесу при укладанні нових навчальних курсів у ВНЗ» зазначили, що Болонська система стандартів вищої освіти в Європейському Союзі себе виправдала. Незважаючи на критику в окремих вузьких моментах, на загал Болонський процес йде досить ефективно, що видно на прикладі Польщі.

Доктор філософії, проф. Інституту політичних наук Варшавського університету (Польща) Б. Жданюк розповів про програми академічних обмінів Варшавського університету, позитивно оцінивши можливості, які надав студентам та викладачам Варшавського університету Болонський процес. К.соціол.н., доцент кафедри соціології Дніпродзержинського державного технічного університету Мачуліна І.І. поставила питання про якість вищої освіти в контексті Болонських реформ.

Низка доповідей була присвячена деяким галузям соціологічного знання, які, на думку вчених, мають значний вплив на формування особистості студента. Так, у доповіді Городяненко В.Г., д.і.н., проф. кафедри соціології ДНУ ім. О. Гончара, «Соціологія освіти як об'єкт історіографічного аналізу» містився детальний та ретельний аналіз наукової літератури з даного напрямку галузевої соціології, був зроблений висновок про фактичну відсутність робіт теоретичного та узагальнюючого характеру, про те, що звертання до проблем освіти відбувається переважно в межах інших напрямків соціології (соціології молоді, сім'ї тощо); підкреслено, що до сьогодні дискусійними є питання про предметне поле та методологічне підґрунтя соціології освіти.

Д.політ.н., завідувач кафедри соціології ДНУ ім. Олесь Гончара Кривошеїн В.В. у виступі «До питання про культурно-виховні функції соціології ризику» зазначив, що такий напрямок соціології, як соціологія ризику має великий культурно-виховний потенціал і в умовах сучасного суспільства – суспільства ризику – молоді люди мають бути озброєні відповідними знаннями, щоб адекватно реагувати на виклики глобалізованого суспільного виробництва. К.і.н., доцент кафедри соціології Дніпродзержинського державного технічного університету Лебедева Г.О. у доповіді «Актуальність викладання дисципліни «Соціальне прогнозування» в умовах глобалізації» зазначила, що в результаті поглибленого вивчення дисципліни «Соціальне прогнозування» студенти засвоюють основні принципи побудови соціальних прогнозів та соціальних проектів; вчать системно розглядати і передбачати широке коло соціальних явищ і процесів, що відбуваються в різних сферах суспільства, розра-

ховувати можливі наслідки прийняття тактичних і стратегічних управлінських рішень, створювати, застосовувати та розповсюджувати соціальні технології на різних рівнях опанування ними, будувати моделі прийняття рішень на принципах раціональності, з урахуванням їх альтернативної, найбільш ефективної реалізації.

Одним з популярних питань конференції стало питання студентського самоврядування. У доповіді Тяпкіної Н.І., заступника декана факультету журналістики з виховної роботи Запорізького національного університету, та Білюк А.В., директора Запорізької філії Київського інституту бізнесу та технологій, «Проблеми студентського самоврядування в сучасній Україні» були визначені найбільш актуальні і складні проблеми розвитку студентського самоврядування у ВНЗ: теоретико-методологічні засади впровадження студентського самоврядування у вищій школі з урахуванням сучасних вимог студентів та суспільства; визначення принципів організації та розвитку самоврядування студентів в освітньо-виховному середовищі; обґрунтування організаційно-педагогічних умов ефективного функціонування студентського самоврядування у вищій школі; оновлення змісту педагогічної діяльності, спрямованої на залучення якомога більше студентів до самоорганізації, свідомої реалізації ідей самоврядування на рівні груп, факультетів, навчального закладу; брак наявної законодавчої бази, невизначений юридичний статус органів студентського самоврядування тощо. Але найбільшою проблемою студентського самоврядування дослідники визнали пасивність студентів.

Окремим ракурсом даної проблематики став виступ Бондаренко З.П., к.пед.н., доцента кафедри педагогіки та корекційної освіти ДНУ ім. О. Гончара «Роль студентського самоврядування у виховній практиці вищого навчального закладу», в якому аналізувалися значні, як виявилось, можливості студентського самоврядування при організації інклюзивної освіти зі студентами з особливими потребами.

Хотілося б окремо відзначити, що більше тридцять доповідей були підготовлені студентами, як українських, так і російських ВНЗ. Спектр проблематики цих доповідей досить широкий: теоретична рефлексія щодо глобалізації та її наслідків; зміни в освіті, обумовлені глобалізацією; оцінки Болонського процесу очима студентів; питання студентського самоврядування; адаптація першокурсників до навчання у ВНЗ; якість життя студентів; волонтерський рух у ВНЗ; проблеми працевлаштування випускників вищих навчальних закладів; дозвілля; здоровий спосіб життя тощо.

За результатами роботи конференції була прийнята резолюція, основна ідея якої полягає в твердженні того, що ХХІ століття висуває до освіти нові вимоги, оскільки саме освіта в епоху глобалізації стає центральним вузлом, де збігаються всі переваги та недоліки, породжені сучасністю. Глобалізація, швидка зміна технологій, утвердження пріоритетів сталого розвитку суспільства обумовлюють зростання ролі освіти. Життя в умовах демократії, ринку, новітніх науково-інформаційних

технологій стає невідворотною перспективою.

Все це робить своєрідний виклик освіті, зумовлює потребу її радикальної модернізації за рахунок прискореного розвитку. Вагомим елементом мо-

дернізації освіти є запровадження та розвиток ідей Болонського процесу, а саме: «суб'єкт-суб'єктних відносин», автономії та академічних свобод, становлення інституту студентського самоврядування.